BIONOMICKÉ A SYSTEMATICKÉ POZNÁMKY K RODU ACALLES SCHÖNHERR

DIE BIONOMISCHE UND SYSTEMATISCHE BEMERKUNGEN ZUR GATTUNG ACALLES SCHÖNHERR

(COLEOPTERA CURCULIONIDAE)

+ Jiří Niedl

Zástupci rodu Acalles vždy patřili mezi sporadicky nalézané nosatce (Curculionidae). Středoevropské druhy obývají převážně souvislé lesní komplexy s porosty buků, dubů, smrků, jedlí a výjimečně i původní vřesoviště. Osídlují střední polohy a stoupají i značně vysoko do hor, kde končí smrkové pásmo. Citlivě vyhledávají vlhčí substráty s vyšší vrstvou hrabanky nebo spadaného listí. Jejich vývoj není doposud spolehlivě objasněn. Mnozí autoři (Meyer, Reitter, Solari, Hoffmann, Horion, Endrödi, Roubal, Fleischer atd.) uváděli, že larvální vývoj probíhá v trouchnivějícím dřevě. Většina exemplářů byla získávána prosevem starého humusu u trouchnivějících pařezů neb padlých kmenů. Výjimečně imaga byla sklepávána ze starých uschlých haluzí. Vzhledem k problematice výskytu a vývoje jsem se snažil, ve spolupráci s mykologem dr. Jiřím Kubičkou a několika dalšími jihočeskými entomology ověřit výskyt a rozšíření jednotlivých druhů zejména v jižních Čechách. Náhodně jsme zjistili, že většina imag vylézá na spadlé větve a haluze ležící na substrátu. Vyhledávají spodní stranu, která bývá částečně vlhká. Zde vylučují patrně pohlavní feromony a lákají druhá pohlaví. Zástupci rodu Acalles mají omezenou možnost pohybu, neboť jejich krovky jsou srostlé a nemají křídla. V humusu mezi listím, jehličím a mechem by setkání dvou pohlavně odlišných jedinců bylo zcela výjimečné. Na vyvýšených větvích lze předpokládat, že feromonové látky se lépe odpařují a přilákají další dospělce. Jen výjimečně jsme zjistili, že imago na větvi současně ožírá částečky kůry nebo zasychající stromata syprofytických hub rodu Hypoxylon. Bohužel nikdy jsme nenalezli na větvích požerkové chodby nebo otvory po imágách. Proto se domníváme, že potravou druhů rodu Acalles jsou rozkládající se rostlinné a houbovité látky v substrátu, kde převážně probíhá i vývojový cyklus. Řada

druhů klenutím svých krovek, tvarem i barvou imituje stromatické útvary na kůře větví a tím uniká pozornosti. Imaga setrvávají na spodině větví i několik dnů a prokazatelný žír byl zjištěn pouze v několika případech. V přírodě se vyskytují téměř po celý rok, avšak hlavní aktivita spadá do jarních a letních měsíců. Kopulující jedince lze zastihnout na spodině větví zejména v druhé polovině V. - VIII. Výjimečně dochází k páření již v dubnu, ale též v podzimu (až X.). Substrát opouštějí imaga zejména po déle trvajících deštích, kdy došlo k jeho provlhčení. Zcela suchým haluzím se zpravidla vyhýbají. Rovněž opomíjejí větve nahnilé a trouchnivějící. Pohybují se váhavě a často při dotyku upadají do stavu thanatósy, při čemž zatahují nosec do zvláštní rýhy mezi předními končetinami (charakteristické pro podčeleď Cryptorhynchinae). Několikrát byla pozorována i mezidruhová kopulace. Samci mívají kratší a mohutnější nosec, silněji tečkovaný a tykadla jsou vkloubena blíže báze nosce. U samic je nosec protaženější, tenčí, tykadla blíže středu nosce. Tělo je oproti samcům plošší. Československé druhy dosahují velikosti 1,5 - 6 milimetrů. Často však u jednotlivých druhů je nápadná velikostní variabilita. Vyskytují se trpasličí i gigantické formy. Některé druhy nacházíme téměř výhradně na listnatých, jiné na jehličnatých větvích.

Název Acalles poprvé použil r. 1826 Schönherr na označení podrodu rodu Tyllodes Guérin, a na rod povýšen Dejeanem 1837. O monografické zpracování rodu Acalles se pokusil Brisout de Barneville (1864), Meyer (1896), Solari (1907), z Kanárských ostrovů Wollaston (1864), o revizi středoevropských druhů Dieckmann (1982). Podle Smreczyńského (1972) bylo doposud popsáno přes 300 druhů, z nichž cca 100 žije v palearktické oblasti, 15 v nearktické, 65 v neotropické, 6 v Austrálii, 92 na Novém Zélandu a 47 v Polynésii. V palearktu je maximum druhů na Kanárských ostrovech, Madeiře a ve Středozemní oblasti. Z ČSSR uváděl Roubal (1941) 8 druhů, avšak podle nových systematických kritérií 2 druhy (turbatus Boh. a lemur Germ.) nežijí na našem území. Nově popsal Dieckmann (1982) několik nových druhů, z nichž 3 byly zjištěny i v naší vlasti (commutatus, suturatus, petryszaki). Systematické a determinační znaky jednotlivých druhů jsou značně podobné a proto různí autoři používali zcela odlišných kritérií. Např. Solari (1907) ve své monografii stavěl determinační klíče zejména na spodních znacích, tj. poměru a tvaru 1. sternitu k ostatním. Při stávající preparaci, tj. nalepování imag na kartonové lístky jsou tyto znaky pro determinaci nevhodné. Praktičtější jsou klíče viz Meyer (1896) a v nové době Die Käfer Mitteleuropas (1983). Pro 11 československých druhů jsem sestavil nové

orientační determinační tabulky na základě prostudování jednak vlastních materiálů, dále sbírek Národního muzea v Praze (zejména coll. Purkyně), Národního muzea v Bratislavě (coll. Roubal) a řady našich specialistů, zabývajících se studiem brouků čeledi Curculionidae (Ing. Fremuth, Ing. Maleo, Dr. Strejček, Vl. Karas, J. Brožík, R. Borovec aj.). K přesnému určení je nezbytné vypreparování kopulačních orgánů samců, i když u některých druhů také vykazují jistou variabilitu.

Klíč druhů:

1 Přední holeně na vnitřním okraji dvojnásobně laločnatě zvlněné, uprostřed rozšířené. Krovky podlouhle oválné, žebírka nápadně vyvýšena, 2.-4. mezirýží boulovitě zduřené s protaženými, kartáčkovitými černými vztyčenými šupinami. Tělo černé nebo černohnědé, zadní část krovek zpravidla červenavě prosvítající se světlými oválnými šupinami. Často na rozhraní červenohnědé zádi a černých krovek ve 2. a 4. mezirýží chomáčky nahloučených bělavých šupin. Štít dosti hrubě tečkovaný, na okrajích se světle okrovými až zlatově zbarvenými oválnými šupinami. Vel. 2,5 - 3,5 mm. ..... camelus F.

\- Přední holeně na vnitřním okraji rovné, po celé délce stejně široké 2

2 Štít na celé délce nebo aspoň v zadní části podél středu žlábkovitě prohloubený. Zpravidla větší než 3,5 mm. 3

\- Štít bez zřetelné střední rýhy, zpravidla klenutě vypouklý. Většinou menší než 3,5 mm. 8

3 Tělo jednobarevně černé nebo černošedé, krovky za středem s nápadnou bělavou páskou, na švu přerušenou, zabírající na každé krovce 3 vyvýšená žebírka, někdy ještě 2 bělavé skvrny v přední části krovek. Postranní okraje štítu hnědavé až okrově světle šupinaté. Vztyčené černé šupinky na žebírkách velmi krátké, jakoby zastřižené. Vel. 3,5 - 5,5 mm. ..... hypooritus Boh.

\- Povrch těla pestře mramorovaný, převážně světle šupinatý, bez nápadné, světlé, ostře ohraničené pásky za středem krovek. 4

4 Strany štítu dopředu silně sbíhavé, téměř stupňovitě odsazené, k bázi rovněž nápadně okrouhle zúžené 5

\- Strany štítu dopředu sice sbíhavé, odsazené, ale k bázi téměř rovné, jen zcela výjimečně nepatrně sbíhavé. 7

5 Větší, 3,5 - 5,5 mm, tělo protažené. Štítová brázda jen nepatrně vyznačena. Krovky mramorované, často s většími nebo menšími svět-

lými skvrnami ve středu krovek. Chomáčkovité černé šupiny nápadně krátké a silněji vyznačeny pouze na bázi nebo za středem krovek. Nohy silné, holeně nejsou delší než stehna. ..... aubei Boh.

- Menší, 2,5 - 4,5 mm. Tělo kratší, v apikální části více méně zúžené. Postranní boule štítu silně vyčnívající, 2. a 4. mezirýží zpravidla silněji vyzdvižené s četnými černými nahloučenými vyvýšenými chomáčky kartáčovitých šupin 6

6 Nohy delší, zadní holeně zpravidla delší než zadní stehna. Krovky delší, světle šedé, až černavé, často mramorované, vzácněji se žlutým nádechem. Tečkované proužky užší než mezirýží. Kartáčkovité, vyvýšené zduřeniny na krovkách nejnápadnější ve 2. mezirýží za středem krovek. Vel. 2,5 - 4,5 mm. ..... pyrenaeus Boh.

- Nohy poměrně krátké, zadní holeně kratší než zadní stehna. Krovky krátce oválné, šedavě mramorované. Kartáčkovité, boulovité zduřeniny nejnápadnější ve 4. mezirýží za středem krovek. Relativně menší 2,5 - 3 mm. ..... croaticus Bris.

7 Šev krovek za středem v apikální části vyvýšený a pokryt černými šupinami. Štítová rýha velmi hluboká. Povrch těla zlatožlutě, okrově nebo hnědě mramorovaný s nepatrně vyvýšenými černými kartáčky šupin. Krovky bachraté, okrouhlé, krátké. Vel. 2,7 - 3,3 mm. ..... suturatus Dieckmann

- Šev krovek po celé délce stejný, nevyvýšený, šedavý. Štítová rýha zpravidla slaběji vyznačena. Povrch těla šedavý nebo šedočerně mramorovaný, s nepatrnými zcela nízkými černými kartáčky šupin. Pouze v bazální části krovek kartáčky boulovitě vystouplé. Někdy tmavší kartáčky za středem krovek tvoří náznak šikmých proužků. Vel. 2,2 - 3,8 mm. ..... roboris Curt.

8 Povrch krovek se zcela krátkými přilehlými, téměř neznatelnými šupinami. Tělo tmavohnědé, červenohnědé, často bělavě nebo žlutavě mramorované. Mezirýží širší než tečkované rýhy. Vel. 2 - 3 mm. ..... ptinoides Marsh.

- Povrch krovek s odstávajícími šupinami (pozorovat z profilu!). Mezirýží zpravidla užší než jamkovitě tečkované rýhy 9

9 Štít zejména ve středu před bází s protaženými štíhlými světlými žlutohnědými šupinami 10

- Štít po celé ploše, zejména ve středu před bází nebo alespoň na okrajích pokryt okrouhlými nebo oválnými, zpravidla bělavými šupinami 11

10 Postranní okraje krovek s nápadnými plástvovitě dolíčkovanými jamkami. Mezirýží zcela úzká, silněji vyklenutá, zpravidla 2. a 4. vyvýšená. Šupinatý pokryv řídký, nesouvislý. Zbarvení tmavohnědé, někdy v apikální části krovek s několika bělavými tečkami. Relativně větší 1,9 - 3,2 mm. ..... comutatus Dieckmann

11 Postranní okraj krovek jen s nepatrně zvětšenými jamkami. Mezirýží širší, klenuté. Šupinatý pokryv krovek celistvější. Zbarvení hnědavé, v apikální části krovek bledě červenavé, Odstávající protáhlé šupiny delší. Krovky protaženější, mírně zaokrouhlené. Okrouhlé šupiny na štítě špinavě žlutavé, převážně na okrajích. Relativně menší 1,7 - 2,9 mm. ..... echinatus Germ.

\- Postranní okraj krovek s plástvovitými, dolíčkovanými jamkami. Mezirýží nenápadná, téměř mizející. Odstálé štětinovité šupiny na krovkách delší než u A. echinatus. Celý povrch štítu s bělavými, okrouhlými šupinami, převážně i krovky. Vel. 2,5 - 2,9 mm. ..... petryszaki Dieckmann

Binomické poznámky

Podle Smreczyňského (1972) larvy druhů rodu Acalles v teplejších oblastech žijí také v kořenech a lodyhách rostlin čeledí Papilionaceae, Euphorbiaceae, Compositae a Crassulaceae.

Podle našich poznatků (Niedl - Kubička) středoevropské druhy rodu Acalles se vyvíjejí v lesním substrátu, tlejícím listí, jehličí, trouchnivějícím dřevě a A. ptinoides v odumřelých stoncích a kořenech vřesu (Calluna vulgaris). Imaga vyhledávají spadlé, ale dosud netrouchnivějící haluze:

A. aubei Boh. - dub, buk (Smreczyński (1954), jedle (vyšší polohy - Kubička (1983).

A. camelus F. - buk (Fagus silvatica), různé druhy dubů (Quercus robur, Q. pedunculata, Q. sessilis, Q. sessiliflora), vzácněji jiné listnáče (jasan, jilm, habr, olše, krušina, javor, jíva).

A. commutatus Dieckmann - různé listnáče.

A. croaticus Bris. (syn. stoecklcini Frieser, sophiae Tschapek) - horské lesy, listnáče i jehličnany.

A. echinatus (syn. squamosus Solari) - hlavně jasan (Fraxinus), vzácněji dub, jilm, habr.

A. hypocritus Boh. (syn. Echinodera hypocrita Boh.) - buky, duby, ja-

vory, vzácněji jasan, olše, jíva, topol. Hoffmann (1954) uvádí z Francie - líska.

A. petryszaki Dieckmann - dřevina neudána.

A. ptinoides Marsh. (syn. nocturnus Boh.) - vřes - (Calluna vulgaris), převážně písčité nížiny.

A. pyrenaeus Boh. - smrk, jedle, vzácněji jasan, jíva, olše.

A. roboris Curt. - haluze různých dubů.

A. suturatus Dieckmann - smrk, vzácněji buk, dub.

Na území ČSSR byl doposud prokázán výskyt 11 druhů. Dříve byl s rodem Acalles spojován A. denticollis Germ., který však patří do samostatného rodu Acallocrates Reitter. Tento druh se vyznačuje nápadně nazad protaženými zadními rohy štítu, bazální část štítu dvojnásobně hluboce vykrojena a střed štítu s ostrým středním kýlem. Někteří autoři doposud považují Ac. denticollis za pouhý podrod rodu Acalles. Způsob života obdobný. Vylézá též na usychající větve dubů, ale i jiných listnáčů, též i na Taxus baccata. Dřívější autoři (Roubal, Fleischer) uváděli z území ČSSR též Acalles lemur Germ. (syn. sulcatus Boh., fallax Boh.), jehož výskyt je však vázán na západní Evropu (Francie, Itálie, Švýcarsko, až jihozápadní Německo). Exempláře determinované jako A. lemur z našeho území patří převážně k A. echinatus Germ., resp. k A. commutatus Dieckmann nebo A. petryszaki Dieckmann. A. suturatus Dieckmann byl dříve spojován s A. roboris Curt. Údaje o výskytu A. turbatus Boh. = syn. k A. parvulus Boh. z našeho území jsou rovněž pochybné. Výskyt tohoto druhu je omezen též převážně na západní Evropu (od Chorvatska, severní Itálie, severní Tyroly, západní Alpy, Francie, Porýní, Belgie).

Relativní vzácnost a dřívější ojedinělé nálezy dokazují neznalost metodiky sběru i neznalost způsobu života. Prosevem humusu lze sice nalézt ojedinělé exempláře, ale mnohem úspěšnější je metodika prohlížení ulomených haluzí ležících na zemi. Jak již uvedeno, spadlé větve musí být celkem zdravé, bez trouchnivějící vnitřní dřevní hmoty.

Lokalitní údaje:

Vysvětlující zkratky: JV (coll. Niedl), RK (Roubal Katalog), NMP (Národní muzeum Praha - převážně coll. Purkyně), NMB (Národní muzeum Bratislava - coll. Roubal), SM (Smreczyński 1972), FR (coll. Fremuth), M (coll. Malec), D (Dieckmann 1982), S (coll. Strejček), ZMP (Západočeské muzeum Plzeň), VK (coll. Vl. Karas).

Acalles aubei Boh.

Všeobecné rozšíření: od Pyrenejí přes střední Evropu, Francie, Švýcarsko, Rakousko, ČSSR, až k pásmu Kavkazu.

Boh.: Boubín 7.6.1981 (VK - nový druh pro Čechy).

Mor.: Javorník (ZMP).

Slov.: Zvolen (RK), V. Fatra (RK), Šturec (RK). SM z Polska neuvádí.

Acalles camelus F.

Všeobecné rozšíření: Jugoslávie, Itálie, celá střední Evropa, severně až Dánsko, Maďarsko, Francie.

Boh.: Chlum u Třeboně - Klikov, Mirochov (JN), Vysoký Kamýk (Dr. Kubička), Hluboká n. Vlt. (JN), Skočice (Dr. Kubička), Všeteč (Dr. Kubička), Nová Ves - Malý Kamýk (Dr. Kubička), Krč u Protivína (Dr. Kubička), Příbraz (dr. Kubička - JN), Lovosice (S), Zátoň - Boubínský prales (JN), Hojná Voda (VK), Vyšší Brod (VK), Kladsko (NMP), Praha-Strahov (RB - NMB), Doksany (NMB), Kr. Sněžník (NMB), Louňovice (FR), Žďárské vrchy (S).

Mor.: Beskydy - Solajka - Bílá (Dr. Kubička), Chřiby - Kostelany (Stavinoha), Ostrov u Macochy (ZMP), Javorník (ZMP), Kouty nad Desnou (ZMP), Malé Karpaty - Baba (Poláček), Uher. Brod (NMP), Praděd (NMP), Tři Dvory u Olomouce (M).

Slov.: Lenártov u Bardějova (ZMP), Bardějov (ZMP), Gombasek (ZMP), V. Fatra (RK), N. Tatry (RK), B. Bystrica (RK), Silica (RK), Trenčín (RK), Muráň (NMP), Gemer - Silica (NMB), Hronská Breznica (NMB), Donovaly (NMB), Patrovlas (NMB), Bratislava (NMB), M. Karpaty - Lošonec (NMB), Vidová (NMB), Plešivecké pl. (NMB), M. Karpaty - Smolenice (NMB), Piechov (NMB), B. Bystrica - Badín (FR), Vihorlat (FR), pohoří Vtáčník (S). (S).

Acalles commutatus Dieckmann

Všeobecné rozšíření: Polsko, ČSSR, Německo, Rakousko, Istrie, Bosna, Itálie, Francie až Pyreneje.

Boh.: Žamberk (JN), Písek (NMP), Kárané (NMP), Závist (NMP), Jezersko (NMP), Příbram (NMP), Křivoklát (NMP), (VK), Zbiroh (NMB), Radotín (NMB), Týniště n. Orl. (FR), Kr. Sněžník (FR), Šumava - Stožec (S), Libeř pr. Jílové (S), Skryje (JN).

Mor.: Hodonín (NMP).

Slov.: Trenčín (NMP), Košice (NMP), Rimavská Sobota (NMB), Bratislava (NMB), Inovec (NMB), Vihorlat (FR), Vých. Karpaty - Rabia Skála (S).

Acalles croaticus Bris.

Všeobecné rozšíření: od Bosny přes Štýrsko, Korutany, Salzburg, Bavorské Alpy, Schwarzwald, ČSSR.

Boh.: Šumava - Stožec (S) - revid. Dieckmann.

Slov.: Tajov (FR) - revid. Dieckmann, V. Fatra - Belánská dol. (S), Frenč. Inovec (S) - non vidi!

Pozn.: Osobně tento druh neznám a nenašel jsem ho ani v materiálech NMP, NMB.

Acalles echinatus Germ.

Všeobecné rozšíření: celá severní, východní a střední Evropa až Itálie.

Boh.: Hamr nad Nežárkou (VK), Závist (ZMP), Davle (ZMP), Písek (NMP), Všenory (NMP), Kárané (NMP), Karlické údolí (NMP), Jezersko (NMP), Kolín (NMP), Rožmitál (NMP), Příbram (NMB), Praha-Hvězda (NMB), Radotín (NMB), Karlštejnsko (NMB), Vamberk (NMB), Velký Osek (NMB), Potštejn (NMB), Chudenice (NMB), Roudnice (NMB).

Mor.: Pouzdřany (JN, VK, FR, etc.), Lednice (JN), Čejkovice - Kapansko (Dr. Kubička), Pavlov. kopce (JN), Rajhrad (ZMP), Ostrov u Macochy (ZMP), Kouty nad Desnou (ZMP), Vranovice (M), Moravičany (M), Kr. Sněžník (M).

Slov.: Jihoslov. kras - Plešivec. planina (Brožík), Bardějov (ZMP), Gombasek (ZMP), Bratislava-Petržalka (RK), Parkáň (RK), Helemba (RK), Šahy (RK), Levice (RK), Pohroní (RK), Lučenec (RK), V. Topoľčany (RK), Inovec (RK), Trenčínsko (RK), B. Bystrica (RK), Bolešov - Piechov(NMB) Bratislava (NMB), Malé Karpaty (NMB), Vidová (NMB), Hlohovec (NMB), Silica (NMB), Parkáň (NMB), Plešivec (NMB), V. Tatry - Javorina (NMB), Král. Chlumec (M), Devínská Kobyla (FR), Nitra - Tribeč (FR), Handlová (FR).

Acalles hypocritus Boh.

Všeobecné rozšíření: severní a střední Evropa až severní Bulharsko.

Boh.: Chlum u Třeboně - Mirochov, Klikov (JN), Krč - Vysoký Kamýk (Dr. Kubička), Libín (JN, VK), V. Sedlo u Č. Lípy (Dr. Kubička), Protivín - Pasecký vrch (Dr. Kubička), Purkarec (Dr. Kubička), Všeteč (Dr. Kubička), Malá Chuchle (S), Skočice (Dr. Kubička), Příbraz (JN - Dr. Kubička), Zátoň (JN), Kleť (Kořenský), Obora u Plzně (Brožík), Karlštejn (VK), Poněšice (VK, JN), Brloh p. Kletí (VK), Hluboká n. Vlt. (VK, JN) Hojná Voda (VK), Horusice (VK), Ševětín (VK), Chotýčany (VK), Praha-Liboc (ZMP), Praha-Petřín (ZMP), Dobříš (ZMP), Závist (ZMP), Vranov(ZMP), Želivka (S), Praha-Malá Chuchle (S), Šumava - Boubín (S), Písek (NMP), Praha-Šárka (NMB), Nová Huť (NMB), Zbečno (NMB), Praha-Radotín (NMB),

Chudenice - Říčej (NMB), Příbram env. (NMB), Žamberk (FR), Krušné hory - Telnice (S).
Mor.: Pouzdřany (JN, VK, etc.), Chřiby - Kostelany (Stavinoha), Vranov (ZMP), Javorník (ZMP), Moravičany (FR).
Slov.: Remet. Hamry (Brožík, S, etc.), Štúrovo (ZMP), Kamenica n. Hronom (ZMP), Lenártov u Bardějova (ZMP), Bratislava (RK), Kamzíkov (RK), M. Karpaty (RK), Považí (RK), Zvolen (RK), B. Bystrica (RK), Babiná (RK), Plešivec (RK), Silica (RK), Košice (RK), Bratislava - Děvín (NMB), Bolešov - Piechov (NMB), Hr. Breznica (NMB), Bratislava-Petržalka (NMB), Slovenský kras - Plešivec (S).

Acalles petryszaki Dieckmann

Všeobecné rozšíření: východní Slovensko, pohoří Vihorlat, polské Karpaty, polské Beskydy.
Slov.: Stakčín (FR), Zemplínské Hamre u Sniny (Petryszak), Remetské Hamre (S), Handlová - Pekel. dol. (JN!).

Acalles ptinoides Mrsh.

Všeobecné rozšíření: západní a střední Evropa, včetně jižních oblastí severní Evropy, na pobřeží Severního moře (ostrov Usedom), v Německu též Porýní, Hesensko, Falc.
Boh.: Dobříš (ZMP), Borkovice (VK - vřesoviště v asociaci borovice + bříza).

Acalles pyrenaeus Boh.

Všeobecné rozšíření: západní a střední Evropa, až Karpaty.
Boh.: Boubín (JN, VK, etc.), Libín u Prachatic (JN), Hrádek u Trh. Svinů (Dr. Kubička), Chlum u Třeboně - Příbraz, Majdalena, Nové Hrady, Cep (JN, Dr. Kubička), Šumava - Čertův kopec, Černá v Pošumaví (JN), Šalmanovice (JN), Těšínov u N. Hradů - Jiříkovo údolí (JN), Šumava - Ovesná, Pěkná (JN), V. Sedlo u Č. Lípy (Dr. Kubička), Hluboká nad Vltavou - Poněšická obora (JN, VK), Horní Pole (Dr. Kubička), Srbsko u Karlštejna (S), Jizerské hory (S), Šumava - Stožec (S), Paseky - Pasecký vrch (Dr. Kubička), Hrdlořezy - Červené Blato (JN), Chotýčany (VK), Kleť - Blánský les (VK), Písek (ZMP), N. Heršteјn (ZMP), Kladsko (NMP), Krkonoše (NMP), Nová Huť p. N. (NMP), Slatina nad Zdobnicí (NMB), Doubrava u Ch. (NMB), Ouhoř (NMB), Příbram (NMB), Orlické hory - Zdobnice (FR), Kr. Sněžník (FR), N. Bystřice (JN).
Mor.: Chřiby - Kostelany (Stavinoha), Kouty nad Desnou (ZMP), Vranov (ZMP), Ostrov u Macochy (ZMP), Kr. Sněžník (M), Horní Bečva (FR).
Slov.: Tatry (ZMP), Modrý Kameň (ZMP), V. Tatry - Slavkovský štít (ZMP), Muráň (Rous), N. Tatry - Holesárky (NMP), Jihoslov. kras (NMP),

Inovec (NMP), Krušnohoří - Podbelice (NMB), Harmanec (NMB), Fatra - Križná (NMB), Sihla (NMB), B. Bystrica (NMB, FR), V. Fatra - Belánská dolina (S), M. Karpaty až k Bratislavě (FR), Žihlavník (RK), H. Sv. Kříž (RK), Babiná (RK), M. Kameň (RK), Križná (RK), Zvolen (RK), Vernár (RK), Slov. Krušnohoří (RK), Tatr. Lomnica (Havelka).

Acalles roboris Curt.

Všeobecné rozšíření: střední Evropa.
Boh.: Chudenice - Říčej (NMB), Krušné hory - pr. Hrob (S).
Mor.: Raškov - pr. Šumperk (M).
Slov.: Piešťany (S), Nová Sedlica (FR), B. Bystrica - Badín (FR).

Acalles suturatus Dieckmann

Všeobecné rozšíření: východní a střední Evropa, Ukrajina, Rumunsko, Maďarsko, Bosna, polské Karpaty, ČSSR.
Boh.: Chlum u Třeboně - Klikov (Dr. Kubička, JN, VK, etc.), Hluboká n. Vlt. (Linda), Ševětín (VK), Vrané n. Vlt (FR), Poněšice (VK).
Slov.: Sv. Benedikt (NMB), Šášov (NMB), Babiná (NMB), Nitra - Tribeč (FR).

S o u h r n

Druhy rodu Acalles (Curculionidae - Cryptorhynchinae) patří mezi poměrně málo známé nosatce. Doposud není bezpečně objasněn jejich vývoj, druh potravy i rozšíření jednotlivých druhů. Žijí v lesním substrátu a pro svou nepatrnou velikost i skrytý způsob života unikají pozornosti sběratelů. V poslední době popsal prof. Dieckmann několik nových druhů, z nichž 3 byly také zjištěny na našem území. S dr. Kubičkou jsme nalezli tzv. "větvičkovou metodou" několik set imag a objevili způsob vzájemného vyhledávání pohlavně odlišných jedinců při kopulaci. V ČSSR bylo zjištěno 11 druhů, z nichž 9 (10) se také vyskytuje v jižních Čechách. Nové determinační tabulky (Die Käfer Mitteleuropas 1983) neuvádějí Dieckmannův druh A. petryszaki, kterého jsem zahrnul do svých orientačních determinačních klíčů. Druh A. pyrenaeus je plasticky enormě variabilní a je docela možné, že ve své komplexnosti zahrnuje druhy další (viz obdobné rozlišení skupiny A. echinatus). Proto je nezbytné v prvé řadě provést rozsáhlý geografický průzkum jednotlivých oblastí.

Literatura

Dieckmann L., 1982: Acalles-Studien (Coleoptera, Curculionidae), Entomologische Nachrichten und Berichte 26, p. 195-209.

Endrödi S., 1961-1968: Fauna Hungariae, Curculionidae I.-IV., Budapest

Fleischer A., 1927-1930: Přehled brouků fauny Československé republiky, 411-412. Brno.

Freude H., Harde K. W., Lohse G. A., 1983: Die Käfer Mitteleuropas, Bd. 11, 162-171, Krefeld.

Hoffmann A., 1954: Frauna de France, Coléopteres Curculionides - Troisieme Partée, Paris.

Horion A., 1935: Nachtrag zu Fauna Germanica. Die Käfer des deutschen Reiches von E. Reitter.

Meyer P., 1896: Bestimmungs-Tabellen der europäischen Coleopteren - Curculionidae - Cryptorrhynchiden, XXXV. Heft, 3-56, Hamburg.

Reitter E., 1916: Fauna germanica, V., 11-268, Stuttgart.

Roubal J., 1937-1941: Katalog Coleopter Slovenska a východních Karpat, díl III., Orbis, Praha.

Smreczyński S., 1972: Klucze do oznaczania owadow polski, Cześč XIX, zeszyt 98d-Curculionidae-Curculioninae, 3-195, Warszawa.

Solari A. F., 1907: Studi sugli Acalles, 1-73, Genova.

Strejček J., 1970: Výsledky průzkumu některých skupin Coleopter v zátopové oblasti na řece Želivce ve stř. Čechách, Zprávy Čs. spol. ent. 6, 3-26, Praha.

Strejček J., 1976: Příspěvek k poznání brouků čeledí Anthribidae a Curculionidae v ČSSR, Zprávy Čs. spol. ent. při ČSAV, 12, 119-138.

Winkler A., 1927-1932: Catalogus Coleopterorum - Curculionidae, 1375-1631, Wien.

Wollaston T. V., 1864: Catalogue of the Coleopterous Insects of the Canaries in the Collection of the British Museum, 283-298, London

Zusammenfassung

In dieser Arbeit bringe ich die ergänzenden bionomischen und systematischen Bemerkungen zur Gattung Acalles Schönherr mit. In der ČSSR wurde 11 Arten (in Süd-Böhmen 9 - 10) festgestellt. Es wurde die Determinations-Tabelle zusammengesetzt. Verzeichniss der Lokalitäten der gefundenen Arten ist beigefügt.

Adresa autora :

\+ Jiří Niedl, Bezručova 358, 378 04 Chlum u Třeboně